

AKTYWNI_E W KULTURZE

Wolontariat osób z niepełnosprawnościami
intelektualnymi w instytucjach kultury

P O R A D N I K

Wstęp

Czytasz publikację pod tytułem „Wolontariat osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi w instytucjach kultury. Poradnik”.

Publikację stworzyły dwie autorki:
Ewa Budnik,
Paulina Galanciak-Ilczyszyn.

Autorki napisały publikację po rozmowach z kobietami z niepełnosprawnościami intelektualnymi, które były wolontariuszkami w projekcie oraz z przedstawicielkami instytucji kultury, które wzięły w nim udział.

Spis treści:

1. Opis projektu	s. 2
2. Dlaczego warto?	s. 4
3. Jak to zrobić?	s. 5
4. Co się zmieniło? Jakie są korzyści? – wypowiedzi przedstawicieli instytucji kultury	s.7
5. PS Nie-manifest – Rafał Lis z Fundacji Imptact i Fundacji Polska bez Barier	s. 9
6. Kontakt	s. 12
7. Zdjęcia z projektu	s. 13

Publikacja powstała w trakcie projektu Fundacji TIFF Collective. Fundacja realizowała projekt „Aktywni w kulturze” w ramach Inkubatora innowacji społecznych TransferHUB w 2022 roku.

Opis projektu

„Aktywni w kulturze” to projekt, który zakładał wolontariat osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi w instytucjach kultury. Projekt realizowany był razem z dwiema wrocławskimi instytucjami – Muzeum Pana Tadeusza oraz Narodowym Forum Muzyki.

W projekcie wzięły udział cztery kobiety z niepełnosprawnościami intelektualnymi, które stały się wolontariuszkami w tych instytucjach.

Projekt zakładał następujące etapy:

1. warsztaty przygotowawcze dla kobiet z niepełnosprawnościami intelektualnymi, które chciały przystąpić do wolontariatu,
2. warsztaty przygotowawcze dla przedstawicielek instytucji kultury,
3. wspólne spotkania zapoznawcze,
4. miesięczny wolontariat,
5. rozmowy podsumowujące.

Cały projekt trwał 5 miesięcy.

Każdy z etapów miał swoje założenia i cele.

Warsztaty przygotowawcze dla kobiet z niepełnosprawnościami intelektualnymi skupiały się na zrozumieniu, czym jest instytucja kultury i czym się charakteryzuje. Pozwalały też zrozumieć, czym jest wolontariat i porozmawiać o jego korzyściach dla instytucji i wolontariuszy. Ich częścią były też sprawdzenie preferencji co do sposobu pracy i wykonywanych zadań. Skupiłyśmy się też na obawach istniejących w sytuacjach trudnych i sposobach radzenia z nimi. Ostatnim etapem był wybór zadań przez kobiety.

1.

Warsztaty przygotowawcze dla przedstawicielek instytucji kultury skupiały się na zrozumieniu pojęcia niepełnosprawności intelektualnej oraz potrzeb z niego wynikających. Dawały możliwość na nazwanie swoich obaw w rozpoczęciu takiego wolontariatu oraz znalezienie na nich rozwiązań czy wsparcia. Częścią warsztatów było też stworzenie konkretnych stanowisk wolontariackich oraz ich opisanie. Elementem było też wyjaśnienie roli trenerów pracy czy zatrudnienia wspomaganego.

Wspólne warsztaty zapoznawcze dały możliwość spotkania obu grup jeszcze przed rozpoczęciem wolontariatu. Był to również czas na poznanie obu instytucji kultury – zarówno tych miejsc dostępnych publicznie, jak i zaplecza widocznego tylko dla pracowników.

Miesięczny wolontariat był czasem wdrożenia stworzonych stanowisk wolontariackich w życie przez kobiety z niepełnosprawnościami intelektualnymi, które zdecydowały się na konkretne zadania. Podczas każdego spotkania obecny z wolontariuszką był trener bądź trenerka pracy.

Rozmowy podsumowujące pozwoliły na sprawdzenie efektów projektu oraz poziomu satysfakcji. W rozmowach wzięły udział zarówno kobiety z niepełnosprawnościami, przedstawicielki instytucji kultury oraz zaangażowani trenerzy pracy.

Projekt zakładał realizację wolontariatu przy wsparciu trenerów pracy. Trenerzy asystowali wolontariuszkom podczas ich wykonywania zadań.

Dlaczego warto?

Organizując wolontariat dla osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi Twoja instytucja staje się realnym podmiotem włączania i zmiany na rzecz równości.

Jest to też możliwość na sprawdzenie wartości, którymi kieruje się instytucja i ich przełożenia na realne funkcjonowanie.

Z doświadczenia projektu wiemy, że jest to też możliwość przeszkolenia pracowników w obsłudze osób ze szczególnymi potrzebami oraz współpracy z nimi. Ma to realny wpływ na zwiększenie postawy empatii i tolerancji w zespole.

Tego typu wolontariat pokazuje też dostępność instytucji nie tylko na biernym poziomie odbierania i korzystania z oferty, ale głębszej – jako jej współtworzenie.

Działanie to daje też możliwość na wprowadzenie do zespołu osoby zaangażowanej i ceniącej sobie dłuższą współpracę.

Jest to też możliwość sprawdzenia tematu zatrudnienia wspomaganego i być może – zrealizowania go w Twojej instytucji.

Jak to zrobić?

Na początek zbadaj, czy osoby z niepełnosprawnościami i o różnych możliwościach pojawiają się w Twojej instytucji. Jeśli tak – sprawdź, czy byłyby zainteresowane rozpoczęciem wolontariatu. Jeśli nie – sprawdź, co jest tego przyczyną. Być może nie posiadasz dobrze opisanego sposobu dotarcia do swojej instytucji, opisu barier oraz narzędzi i usług dostępu (choćby w deklaracji dostępności)? A może nie masz jeszcze kontaktu z organizacjami, które współpracują z osobami z niepełnosprawnościami? Sprawdź, czy Twoja instytucja robi kroki ku dostępności. Sprawdź, czy poprawnie ją promuje i buduje świadomość wśród docelowych publiczności.

Porozmawiaj ze swoimi pracownikami o idei wolontariatu dla osób z niepełnosprawnościami. Przygotuj ich na rozpoczęcie takiego procesu. Może okazać się dla nich wsparciem rozmowa o osobach z niepełnosprawnościami. Sprawdź ich doświadczenia i przekonania w kontakcie z tą grupą. Razem zastanówcie się nad sposobami komunikacji, które mogą wspierać w przeprowadzeniu wolontariatu. Przeanalizujcie możliwe sytuacje trudne i sposoby radzenia sobie w nich. Na tym etapie warto skorzystać ze wsparcia osób bądź instytucji, które mają doświadczenie w pracy z tą grupą osób.

Sprawdź, jak wygląda system wolontariatu w Twojej instytucji. Spisz potrzeby, na które odpowiada i sposoby realizacji. Sprawdź, gdzie możliwe jest znalezienie miejsca dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Bardzo dokładnie i prostym językiem opisz stanowisko wolontariusza – zwłaszcza zadania, oczekiwania i charakterystykę miejsca pracy. Zaplanuj różnorodne zadania, również pod względem ich stopnia trudności.

3.

Przygotuj się na przyjęcie wolontariuszy. Warto jest mieć umowę wolontariacką napisaną w języku prostym. Zaplanuj wizytę zapoznawczą ze swoimi pracownikami oraz z samym budynkiem. Daj czas zarówno pracownikom, jak i wolontariuszom na zbudowanie zaufania i zwiększenie poczucia bezpieczeństwa. W razie potrzeby skorzystaj z asystentury bądź z trenerów pracy.

Zaplanuj pracę wolontariuszowi i przystąp do pierwszych spotkań. Na bieżąco monitoruj przebieg wolontariatu zarówno z perspektywy wolontariuszy, jak i pracowników. Reaguj w przypadku sytuacji trudnych. Motywuj i doceniaj obie strony za zaangażowanie. Pamiętaj, że błędy są częścią procesu – zarówno wprowadzania zmian, jak i samego wolontariatu. W razie wystąpienia sytuacji trudnych przeanalizuj z wolontariuszami i pracownikami, co mogło być ich przyczyną. W miarę możliwości postaraj się o ich zminimalizowanie bądź wykluczenie. Czasem pomocna jest zmiana zadania, a czasem konieczna będzie zmiana współpracowników.

Wyznacz, po jakim czasie chcesz dokonać podsumowania wolontariatu. Porozmawiaj z wolontariuszami o ich wrażeniach. Powiedz o swoich. W rozmowach uwzględnij też swoich pracowników. Jeśli wszystkie strony będą zainteresowane kontynuacją współpracy – zastanów się na jej przebiegu. Jeśli wystąpią trudności - masz prawo na zakończenie procesu.

Co się zmieniło? Jakie są korzyści?

Tak o swoim doświadczeniu opowiadają przedstawicielki dwóch partnerskich instytucji kultury, które wzięły udział w „Aktywnych w kulturze”:

Cieszę się z pozytywnych efektów tego projektu; tego, że wolontariuszki zostały pozytywnie przyjęte przez zespół i przez publiczność, o co trochę się obawiałam. Cieszy mnie też wartość edukacyjna projektu i możliwość spotkania naszych melomanów z wolontariuszami z niepełnosprawnościami. Jesteśmy też teraz otwarci na większą ilość wolontariuszy z niepełnosprawnościami, którzy chcieliby do nas dołączyć.

Paulina Stechnij

Dla całej instytucji był to projekt z wielką korzyścią, głównie jeśli chodzi o obycie z osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Zarówno pracownicy, jak i zwiedzający mieli szansę na spotkanie z wolontariuszkami i tu cieszę się bardzo ze spotkań z młodzieżą, która bywa bardzo krytyczna. Cieszę się też z przewodnika w języku prostym, który wolontariuszki przygotowały specjalnie dla nas.

Kinga Łaska

Bardzo się cieszę, że ten projekt może być kontynuowany w przyszłości.

Natalia Mindowicz

4.

Udział w projekcie pozwolił nam zobaczyć, co jeszcze możemy zrobić, aby nasza instytucja stała się przestrzenią dostępną dla wszystkich. Wolontariuszki w czasie projektu sprawdziły naszą dostępność, dzięki czemu wiemy, co jeszcze możemy zmienić. Pokazały również naszym pracownikom, że współpraca z grupą osób z niepełnosprawnościami może być efektywna i satysfakcjonująca.

Katarzyna Świtoń

Ja przede wszystkim chciałabym kontynuować wątek wolontariatu osób z niepełnosprawnościami w naszej instytucji i widzę to jako dobrą zmianę dla nas.

Joanna Wagner-Zadorska

Myślę, że dzięki „Aktywnym w kulturze” powoli ruszyła machina dostępności. Wiadomo, że nie od razu Rzym zbudowano, ale cieszę się, że instytucji się chce coś z tym robić.

Alicja Zarębska

Dostępność nie jest celem samym w sobie. Nie wdrażamy jej, bo tak należy, bo istnieją przepisy prawa. Nie utrzymujemy jej, bo sprawozdania i nadzór jednostek samorządu terytorialnego czy instytucji centralnych. Nie poprawiamy jej, bo takie są projekty i mamy na to finansowanie. Ale nie zrozumcie mnie źle! Dostępność, niezależnie od tego jak ją definiujemy, jest cechą kluczową i istotną dla wszelkich procesów dziejących się w instytucji/ach kultury. Tych wewnętrznych i tych zewnętrznych. Wszystkich.

Co jest naszym celem? Do czego mamy dążyć w naszej działalności? Do samodzielności, niezależności, decyzyjności całości publiczności. Każdej. Również tej z niepełnosprawnościami. Dostępność to warunek i środek do tego celu. Warunek, bo bez niej nie ma uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami.

W kontekście pracy i funkcjonowania instytucji kultury dostępność jest też środkiem do czegoś jeszcze, czegoś niepodważalnie ważnego. Dostępność jest gwarancją obecności różnych osób o różnych możliwościach w instytucji. Jest drogą do opowiadania prawdy o człowieku, o jego kondycji, marzeniach, wyzwaniach, problemach. Jest też drogą do emancypacji grup włączanych. Na marginesie: „grupy włączane” to mój odpowiednik „grup defaworyzowanych”. Głęboko wierzę, że również taka zmiana na poziomie języka ma znaczenie.

Kim jestem, żeby nazywać kogoś „defaworyzowanym”? Czy już takie działanie nie jest dyskryminacją? Dlatego wolę mówić o celu moich działań. Tym celem jest włączenie, zaproszenie kogoś do rozmowy. Do teatru. Do muzeum.

Dostępność jest wspólną drogą do spotkania, rozwoju, współycia i współpracy. Dostępność jest spotkaniem. Jest jego możliwością. Nie osiągniemy pełnego obrazu „człowieka”, jeśli „zapomnimy” (piszę to jako brutalny eufemizm) o perspektywie osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi.

5.

Kultura i sztuka są prawdopodobnie najefektywniejszym narzędziem do spotkań człowieka z człowiekiem. Zdecydowanie zbyt długo z tych spotkań wykluczane były osoby, które przez swoje możliwości komunikacyjne, poznawcze, językowe czy intelektualne, nie były w stanie efektywnie w nich uczestniczyć ze względu na zasady, które wymyśliła syta większość, osoby tzw. pełnosprawne.

Drogą do pełnego współbycia i współodczuwania jest również zwiększenie lub wprowadzenie osób z niepełnosprawnościami do instytucji, jako (współ)twórców, (współ)organizatorów i jako współ-decydujących i współodpowiedzialnych.

Jedną z metod na to, by te sytuacje zmienić czy uleczyć, jest zaproszenie osób z niepełnosprawnościami do udziału w programach wolontariackich. Na zasadach równości z innymi wolontariuszkami i wolontariuszami. W przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną tę równość gwarantować mogą programy jak „Aktywni w kulturze” czy wsparcie trenerów osobistych, trenerki pracy czy drugiego wolontariusza.

Niezależnie od tego, czy wolontariat osoby z niepełnosprawnością intelektualną wymaga asysty czy też nie, zawsze będzie to moment wprowadzenia zmian w życie wewnętrzne instytucji i metod komunikacji, pracy z całym zespołem wolontariuszy i wolontariuszek. Nie będę tu wypisywać koniecznych elementów współpracy z wolontariuszem czy wolontariuszką z niepełnosprawnością intelektualną. Te elementy nie różnią się niczym od tych, które definiują wolontariat osób bez niepełnosprawności (czy z innym rodzajem niepełnosprawności).

5.

Kluczowe elementy to:

- Komunikacja,
- Komfort,
- Decyzyjność,
- Wybór,
- Rozwój.

Powiem nawet więcej – naszym celem powinno być takie opracowywanie zadań, procesów i ról dotyczących wolontariatu w instytucji kultury i takie inwestowanie w kapitał wolontariuszy (wszystkich, nie tylko z niepełnosprawnościami intelektualnymi), żeby ta konkretna grupa osób mogła czuć się w ramach wykonywanych obowiązków: godnie, bezpiecznie i po prostu dobrze. A w finałowe części otwierania się instytucji – żeby ta grupa była tam samodzielna. Koniec końców, musimy burzyć mury, zacierać granicę między instytucją i publicznością z niepełnosprawnością. Instytucja kultury nie jest dla jakiejś grupy, sytej większości. Osoby z niepełnosprawnościami nie są dodatkiem. Nie są „inspiracyjnym porno”¹.

Instytucja kultury, kultura i sztuka mają być zwierciadłem lokalnych społeczności. Mają opowiadać świat. Jeden i wspólny. To się nie wydarzy bez samodzielności osób z niepełnosprawnościami. Samodzielności, która wykracza poza odbiór. Samodzielności, która oznacza „pracę z” i „pracę dla” instytucji. Również wolontaryjną.

Rafał Lis
Fundacja Impact
Fundacja Polska bez Barier

¹ Przepraszam, musiałem. Cytuję Stellę Young. Możesz jej wypowiedź obejrzeć tutaj: https://www.ted.com/talks/stella_young_i_m_not_your_inspiration_thank_you_very_much?language=sc [dostęp: 31.05.2022].

Jeśli chcesz zrealizować wolontariat z osobami z niepełnosprawnościami intelektualnymi w swojej instytucji bądź masz jakieś pytania, możesz się z nami skontaktować.

Fundacja TIFF Collective

ul. Ruska 46a/9
50-079 Wrocław
collective@tiff.wroc.pl

Zdjęcie grupowe wolontariuszek, pracowniczek instytucji kultury i autorek projektu.
Zdjęcie zostało zrobione w Narodowym Forum Muzyki.

Zdjęcie zrobione podczas spaceru po Narodowym Forum Muzyki.
Na spacerze wolontariuszki poznawały instytucję

Sala koncertowa w Narodowym Forum Muzyki.

Na zdjęciu pracowniczki instytucji kultury pokazują wolontariuszkom salę.
Zdjęcie zostało zrobione w Narodowym Forum Muzyki.

Zdjęcie wolontariuszek zrobione w Narodowym Forum Muzyki.

Zdjęcia wolontariuszki podczas wolontariatu.
Wolontariuszka sprawdzała bilety przed koncertem.

Zdjęcie zrobione w Muzeum Pana Tadeusza.
Na zdjęciu jest wolontariuszka i pracowniczka instytucji.

Zdjęcie zostało zrobione na wystawie w Muzeum Pana Tadeusza.
Czarne postaci to wolontariuszki i pracowniczki instytucji.

Zdjęcie wolontariuszek i pracowniczek instytucji kultury.
Zdjęcie zostało zrobione w Muzeum Pana Tadeusza.

Zdjęcie wolontariuszki z trenerką pracy.
Zdjęcie zrobione w Muzeum Pana Tadeusza.

Publikacja „Wolontariat osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi w instytucjach kultury. Poradnik”.

Twórczynie projektu, autorki publikacji:

Ewa Budnik, Paulina Galanciak-Ilczyzyn

Wolontariuszki:

Aleksandra Kisilewicz, Katarzyna Kuczyńska, Małgorzata Krupko, Dorota Tyndyk

Przedstawicielki instytucji kultury:

Agnieszka Grudzień, Katarzyna Jodłowski, Kinga Łaska, Natalia Mindowicz, Paulina Stechnij, Małgorzata Sysa, Katarzyna Świtoń, Joanna Wagner-Zadorska, Alicja Zarębska

Trenerzy pracy:

Karolina Gądek, Piotr Piechaczyk, Natalia Piкуła

Skład:

Jerzy Mossakowski

Zdjęcia:

Oliwia Drozdowicz

Konsultacje:

wolontariuszki, przedstawicielki instytucji kultury, Rafał Lis

Organizator:

Partnerzy:

Innowacja powstała w ramach inkubatora innowacji społecznych „**TransferHUB**”.

Niniejszy materiał opublikowany jest na licencji CC BY 4.0 (Creative Commons-Uznanie autorstwa-4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0)).

Szczegóły licencji znajdziesz pod adresem:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>.

Projekt „**Innowacje w samorządzie**” jest realizowany w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus.

